

СЛОВНИК ГОВІРКИ С. ЖУРАВКА ШПОЛЯНСЬКОГО Р-НУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛ.

У статті аргументовано потребу фіксації й аналізу діалектного матеріалу з говірок Черкащини; репрезентовано фрагмент словника мішано-перехідної говірки середньонадніпрянсько-степового порубіжжя. До реєстру словника, крім апелятивної лексики, уведено прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми, фразеологізми. Із метою глибшого розкриття семантики й надання докладної інформації про особливості досліджуваної говірки ілюстративний матеріал репрезентовано у вигляді мікротекстів. Аналіз лексики інформантів засвідчив мовні елементи, що, ймовірно, постали внаслідок накладання ареалів явищ середньонадніпрянського й степового діалектів: активізація творення синонімів і дублетів, розширення семантичної структури лексем, збереження архаїзмів, лексичні й семантичні регіоналізми, фонетично модифіковані лексеми-інновації. Наслідки міждіалектної взаємодії помітні й на інших мовних рівнях – у фонетиці (гіперизми, метатеза), морфології (зміна граматичного роду лексем).

Ключові слова: діалектний словник, словникова стаття, говірки Черкащини, мішано-перехідна говірка, середньонадніпрянсько-степове порубіжжя.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток української діалектології в останні десятиріччя позначився на способах і методах записування, фіксації, аналізу та репрезентації діалектного матеріалу; змінилися погляди на наукову цінність діалектних явищ різних структурних рівнів. Зокрема, лексика, яку вважали менш інформативною порівняно з фонетикою, граматику, нині перебуває в колі неослабного інтересу дослідників щодо її семантики, структури, просторового розміщення й варіювання. Вивчення словникового складу українських говорів лишається одним із актуальних завдань сучасної лінгвістики, адже досі не створено Загальнонаціонального лексичного атласу, не втрачає гостроти й потреба видати Словник українських народних говорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській діалектології відомі численні лексикографічні загальні й тематичні праці з різних мовно-територіальних утворень, однак багато діалектних масивів лишаються поза увагою мовознавців, зокрема й неоднорідний у лінгвальному відношенні ареал Середньої Надніпрянщини. Спробу лексикографічного представлення лексики середньонадніпрянських правобережних говірок Черкащини вперше здійснив П. С. Лисенко [1], окремі тематичні групи її західної периферії репрезентовані в словниках Т. М. Тищенко [2], Г. Г. Березовської [3]. Лінгвогеографічне опрацювання лексики 26 лівобережних і правобережних говірок Черкащини подано в працях В. С. Ваценка [4], номінації побутових реалій у говірках правобережної Черкащини стали об'єктом вивчення Г. І. Мартиної [5], сільськогосподарські найменування в західних говірках Черкащини досліджувала Т. М. Тищенко [6], назви одягу та взуття в говірках її південної зони – Т. В. Щербина [7]. На жаль, цілісної репрезентації лексичного складу досліджуваного континууму немає, тому необхідне створення словника середньонадніпрянських говірок [докладніше див. 8], фрагментом якого є лексичний склад говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл.

Лексикографічне опрацювання окремої говірки має давню й багату традицію (П. Д. Гладкий [9], Л. С. Паламарчук [10], О. С. Мельничук [11], А. С. Зеленько [12], З. М. Бичко [13], І. В. Сабадош [14], М. В. Вербовий [15], Л. Р. Остап [16]). Учені зауважують, що словник однієї говірки не варто розглядати як «демонстрацію лексики

саме певного населеного пункту» [14, с. 5]. Евристична цінність таких праць полягає не лише в можливості якнай докладнішого представлення складу лексики, повноті виявлення її семантики та функціональної диференціації, але й у репрезентації діалектної лексики, типової для певної діалектної зони. **Мета** нашого дослідження – репрезентувати фрагмент словника говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл., яка належить до південної зони середньонаддніпрянського діалекту.

Створюваний словник – диференційний: він охоплює найменування, що відрізняються від літературних лексичним оформленням, семантикою, словотворчими афіксами, граматичними характеристиками, акцентними рисами, синтагматичними відношеннями. У ньому представлена типова інформація, характерна для діалектних лексикографічних праць: реєстрове слово, граматичні ремарки, вказівка на семантику лексичної одиниці, ілюстративний матеріал тощо. Матеріал до словника автор статті почав записувати з 2000 р., робота триває й досі. Повноті фіксації лексики та відображенню тонкощів семантики «зсередини» сприяє те, що це рідна для записувача говірка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Село Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. засноване у 18 ст., розміщене за 28 км від районного центру, за 7 км від залізничної станції Капітанівка. На території села та навколо в шести курганных групах розкопано поховання скіфо-сарматського періоду. Говірка с. Журавка належить до південної зони середньонаддніпрянського діалекту [17, с. 617–630], наддніпрянської групи говірок східної зони середньонаддніпрянсько-степового порубіжжя, які кваліфіковано як мішано-перехідні (докладніше див. [7, с. 84–96]).

Структура словникової статті.

Реєстрові слова подано малими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова розміщено його фонетичний запис, що увиразнює типові особливості говірки. Так, у мовленні діалектоносіїв говірки с. Журавка фонему /e/ в ненаголошеній позиції реалізує звук [и] (*стир^л’а*, *тимпир^а’тура*, *ли^лжит’*, *пови^лзем*, *чир^лвоний*, *ми^л’ні*, *з’далику*), зрідка, у позиції перед наголошеним [е], – [а] (*та^лпер*, *по-та^лпер’шин’ому*); перед наголошеним [і] її виявляє звук [і] (*на п’і^лч’і*). У мовленні одного й того ж інформанта засвідчуємо паралельне вживання фонетичних варіантів ненаголошеного [е] в позиції перед наголошеним [е]: *зи^ллений* і *за^ллений*, однак у позиції перед наголошеним [і] можлива реалізація /e/ як [и] чи [и^е]: *позили^л’ів* і *пози^ели^е’ів*. Фонема /o/ в ненаголошеній позиції в говірці с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. реалізована звуком [o] в позиції перед наголошеним [o]: *го^лрод*, *го^лройу*; у позиції перед наголошеним [і] виявлена звуком [o^у]: *до^л’ізла*, *со^уб’і*, а перед наголошеним [у] можливі паралельні фонетичні варіанти – [o] // [o^у] // [у]: *по^лсуда*, *по^усуди*, *пу^усуди*. У словнику репрезентовані всі фонетичні варіанти реєстрової лексеми.

Місце наголосу в слові позначене вертикальною рисою ^l, яку ставимо перед знаком приголосного, що передує наголошеному голосному, а якщо наголошений склад починається з голосного, то знак наголосу поставлений безпосередньо перед літерою на його позначення: ^lдумайу, в ш^лколу, ^lУл’ка.

Після запису слова фонетичною транскрипцією подано граматичні характеристики: рід, закінчення род. відм однини та наз. відм. множини іменників (іменники з неповною числовою парадигмою позначені лише одн. чи лише мн.); закінчення родових форм та множини – для прикметників; у дієсловах зазначено вид, перехідність / неперехідність.

У словниковій статті зазначено семантику слова; із метою глибшого її розкриття й надання докладної інформації про специфіку досліджуваної говірки репрезентовано ілюстративний матеріал у вигляді мікротекстів. Згідно із сучасними підходами до лексикографічного опрацювання лексики однієї говірки [15], разом із апелятивною лексикою в словнику репрезентовані й оніми (прізвища (^lКелп, Вай’вала), вуличні прізвиська (*Ма^л’ована*, ^lМимба, *На^лнайчик*, ^lМул’тик), мікротопоніми (*Ска^лжений Кушч* ‘назва частини лісу’, *Дац^л’к’ів Йар* ‘назва кутка’), фразеологізми (*п’і^лти в ^лгайду* ‘зникнути,

загубитись серед загалу, серед сукупності речей, коштів тощо', *ни трон'* *Сидоре* *матир'* *про дуже запальну, сердиту, дратівливу людину*').

До реєстру словника введено локальні лексеми (*за¹тинчливий* 'нерішучий, неговіркий', *по¹гулат'* 'подужати'), семантичні регіоналізми (*зат¹ірка* 'сорт тонкої круглої локшини фабричного виробництва', *п¹ідс¹какуват'* 'залицятися', *с¹линит'* 'моросить (про невеликий дрібний дощ)'), словесні елементи дитячого мовлення (*беби* // *бебат'* 'спати', *кет¹а* 'цукерка', *пудул¹а* 'цибуля'), фонетично модифіковані респондентами старшого віку лексеми-інновації (*бломба* 'пломба', *колод¹ки* 'колготки', *нар¹козики* 'наркомани', *кепчуп* 'кетчуп', *каро¹оке* 'караоке').

Якщо слово багатозначне, то арабськими цифрами відокремлене кожне зі значень; першим подаємо найбільш відоме й поширене в говірці: **толока** *толо¹ка*, -и, ж. — 1) 'поросла травною присадибна ділянка, яку використовують для випасання худоби'; 2) 'неорана ділянка землі, на якій давно ніхто не господарює'. Якщо слово в говірці має синонім, то його наведено після ілюстративного матеріалу. Омоніми подано в різних словникових статтях з надрядковими цифрами ¹, ²: **вовчок¹** *вовч¹ок*, -а, -и, ч. — 'прямокрила комаха (*Gryllotalpa gryllotalpa* (L.)) довжиною 33–48 мм, темно-коричневого забарвлення з жовтуватими крилами й нижньою частиною тулуба; з помітним оксамитово-коричневим щитом і сильними, дуже розширеними передніми ногами-копачами'; **вовчок²** *вовч¹ок*, -а, -и, ч. — 'нетовариська людина'.

Умовні скорочення подаємо окремим списком: авт. — примітка автора статті; безос. — безособове; вульг. — вульгарне; див. — дивись, евф. — евфемізм; заст. — застаріле; ◇ — фразеологічна одиниця тощо.

Фрагмент словника

акиш *а¹киш*, виг., 'вигук, яким відганяють курей'; т. с., що **киш**, **ки¹ша**: *а¹киш з го¹роду / шо ви там пона¹ходили / ¹дома тиш¹ниц¹і ¹побоки / а во¹ни ¹ход¹ат¹ шу¹кають¹ ¹лучого //*

баба куця *баба куц¹а*, -и ...-і, 'жмурки, гра, при якій один із учасників із зав'язаними очима ловить або відшукує інших'; т. с., що **жмурки**, **піджмурки**: *Д¹іти гу¹л¹али в баби куц¹і / киц¹а / к¹ремушки / ку¹бекала / на¹ходили в шо гу¹л¹ат¹ //*

бабка¹ *бабка*, -и, -и, 1) розм. 'бабуся, людина похилого віку': *та во¹на ше н¹і¹чого / й¹й¹ у¹же б¹і¹л¹ше чим с¹емс¹ат год / а¹ли ж та¹ка акурат¹нен¹ка ¹бабка / і в ¹хат¹і чис¹тен¹ко і в дв¹ір при¹йатно зай¹ти // 2) 'знахарка': *раніше йак ¹д¹іти з¹л¹акан¹і / то шу¹кали ¹бабку / то та ви¹ш¹ інтувала //**

бабка² *бабка*, -и, одн., 1) 'солодка страва з відварених макаронів, залита сумішшю збитих із цукром і маслом яєць і запечена в печі': *бу¹ло ¹мати йак сп¹і¹че ¹бабку / то д¹л¹а нас ни¹ма ¹лучого / ми й каст¹рул¹у вишкр¹і¹бали та ¹й¹ли // 2) -и, -и — 'солодка великодня випічка': *йа пас¹ки ше в чит¹вер попи¹кла / а при¹йідиш¹ / то за¹м¹ісиш¹ баб¹ки / то в суб¹оту попи¹чем / та й ¹буде нам ¹Паска //**

бабка³ *бабка*, -и, -и, 'гриб підберезовик': *п¹іш¹ла в л¹іс / ¹думала ¹п¹ісл¹а дош¹чу ¹може масл¹у¹ки ¹будут¹ / ни¹ма / ¹т¹іки ¹штук с¹ім ¹бабок ¹знайш¹ла та й у¹се //*

бабка⁴ *бабка*, -и, -и, 'хижа комаха ряду Odonata з довгим тонким тілом і двома парами великих прозорих крил': *зараз тих ¹бабок ни ¹дуже й ¹видно / ¹т¹іки ¹коло став¹к¹ів / а ¹раніше дош¹ч ¹пройде / а ¹й¹х ¹коло ка¹л¹ у¹ж і ¹повно //*

бадія *бад¹і¹а*, -і, -і, ж., 1) 'відро великого розміру, яке використовують копачі криниць для підняття нагору викопаного піску, глини, тощо': *а йак кир¹ниц¹у ко¹пайут¹ / то т¹реба чи¹мало л¹у¹дей / бо по¹пробуй ту бад¹і¹у на¹гору ¹вितаскай / та й сам ко¹пач у ту бад¹і¹у с¹і¹дає; 2) розм. 'будь-який великий посуд': *а шо ти ми¹н¹і бориш¹чу о¹то та¹ку бад¹і¹у на¹сипала / х¹іба йа його зй¹м / чи ти шоб йа б¹і¹л¹ш н¹і¹чого ни ¹й¹в?; та в ¹із¹ ¹ми ¹менчу ко¹ст¹рул¹у / а то вз¹ав бад¹і¹у / с¹т¹іки там то¹б¹і т¹реба зва¹рит? //**

байдуже *бай¹дуже*, присл., 'нормально': *та во¹на вже давно в т¹і Ка¹рел¹і¹й¹ / йак ут¹і¹кла з Во¹лод¹койу то так і жи¹ве / ну жи¹ве бай¹дуже / у ти¹плиц¹і ¹робит¹ / у¹же і в¹чуки ¹йе //*

балабон балабон, -а, -и, ч., ‘куляста прикраса з пасом шовку, вовни для головних уборів, суконь та іншого одягу’: Свити робили з вовни / шили під тал’йу / і були чирвон’і й зилен’і пой’а’си з бал’а’бонами / ше шапка / і був наруб’ок на вс’і сто / бага’тир //

балган балган, -у, -и, ч., ‘намет, у якому влаштовували святкову гостину під час весілля, проводів до армії тощо’: Зараз х’іба так свай’би справ’ляють / ни хочут’ за’ботиц’а / та в ристо’ранах / а то дома / чи в хат’і / чи балган с’тавл’ат’ та приби’райут’ й’о’го / та так і свайбу’вали //

бантина бантина, -и, -и, ж., ‘поперечна балка між кроквами на горищі’: причи’пила до бантини суш’н’у / може ни так будут’ м’іт’іл’і за’водиц’а / а во’ни од’наково йе //

бахур бахур, -а, -і, ч., ‘коханець’: У нейі кажин ден’ був новий бахур / то чириз тих бахур’ів і хата бабина Пол’ачина ни раз го’р’іла / бо та ж гул’айе / а ж ін’ки то в і’кна поб’йут’ / то хату під’нал’ат’ //

блюзо бл’узо, -а, -а, с., ‘жіноча полотняна сорочка, відрізна по лінії грудей, з підоплічкою’: Вд’івали ранче і бл’узо з ко’ротким рука’вом / шийа кир’ничкойу // а ч’оботи були на г’р’анках //

боки рвать бо’ки рват’, ◇ ‘дуже сміятися, реготати’: Хтос’ йак поч’не чу’дит’ / то см’ій’мос’а / аж бо’ки рви’мо / то сп’івали / танц’у’вали / ну дур’ного н’і’чого ни робили / ни бу’ло дур’ниц’ н’і’йаких //

бравий бравий, -ого, -а, -е, -і, ‘бадьорий’: Та в’ін хоч і в го’дах / а’ли ж ше та’кий / б’равий д’і’док / ше при здо’ров’ї //

вайлуватий вайлу’ватий, -ого, -а, -е, -і, ‘неповороткий’: Саи’ко той пруд’кий / по’б’іг б’истро / а наи та’кий / трохи вайлу’ватий / та й ни дожи’не й’о’го //

вальковий вал’ковий, -а, -е, -і, ‘виготовлений із вальків, блоків із суміші соломи, глини чи землі та води’: Там у Вакул’аки хата на по’лах / вал’кова хата / нашо й’і’ї бу’ло ва’л’ат’ / х’іба Г’лона там би ни жи’ла //

виболівший вибу’л’івший, -ого, -а, -е, -і, ‘виснажена хворобою людина’: а з’най’и й’ак три’нади’ат’ год’ / н’і’д’сун’ / хоч во’но і вибу’л’івше / та’ке / до’ки пири’сти’л’у т’і баб’і / до’ки н’і’д’суну н’і’д’нейі су’хе / то йа ж із си’ли виби’валас’а //

виводиться ви’водиц’а, безос., недок., неперех., ‘закінчуватися’: завда’вал’а л’аво’шн’іми д’р’і’жч’ами / зати’райу вис’івкойу // і в мене во’ни вс’і’гда ни ви’вод’ац’а // замо’чу за’терт’іх / а в’ечер’і / йак гар’не боро’шно / то й м’і’си //

вигін вигін, -у, -и, ч., 1) ‘місце за двором для випасання худоби’: Ко’рова сто’й’іт’ на вигон’і / а’ли ж і там у’же ни’ма чо’го па’сти / все вигор’іло / то шо ж во’на / т’і’ки а’би в по’в’іц’і’и ни сто’й’ала //; 2) ‘місце, де збиралася молодь для ігор, розваг’: Ни з’най’у / в нас у н’ого ни гул’али // це була ц’ерква / о’це там був вигін / і де була пост’рой’іна кооп’ирац’і’я / де памі’ятник / о’то там був вигін та’кий //

виторопить виторо’пит’, -у, -иш, док., ‘здивовано подивитися’: а йак у Тита’ренка ма’ти пок’рилас’а си’ном / то вс’і повитр’и’ч’алис’а / вже вс’і з’і’брали в’зори / виторо’пили на нейі оч’і //

відмока в’ід’мока, -и, одн., ж., ‘лужний розчин, у якому намочена білизна’: Дл’а оде’ж’і були жлук’та / на но’жках / кли’пки та’к’і ро’билис’ / уни’зу були дуб’ц’і / на них з в’ід’моки к’лалос’ пра’н’а / на дуб’ц’і к’лали со’лому / а по’том пра’н’а су’хим поп’ілом приси’пали //

вкинуть в’кинут’, -у, -иш, док., ‘заквасити овочі, фрукти’: Йа вже поли’дори в’кинула / ше й’аблук в’кину / а то’д’і з’і’мойу во’ни та’к’і до’бр’і / вни’су / то вс’і й’і’д’ат’ //

вода плакана ◇ вода пла’кана, ‘вода, яку здобувають з великими зусиллями’: Ви мал’іну поли’вай’іте / а ми н’е / бо со’рок ме’тр’ів по’ки ви’коти’и / у нас вода пла’кана //

вхідчини в’х’ідчини, -Ø, мн., ‘народний звичай відзначати заселення в нове приміщення (звичайно житло); новосілля’: Та ко’лис’ в’х’ідчини йак справ’ля’ли / то гул’али / сп’івали / танц’у’вали // а дару’вали шо в ко’го / то пр’ост’ін’ / то й’акус’ р’ад’ни’нку / то сто’ла / то тр’у’мо зби’ралис’а су’с’іди скла’далис’а //

гатки *гат'ки*, -ів, мн., 'дерев'яний настил на поверхні води': *Ранче прат' ішли на гат'ки / на став'ку прали / та зараз ти ж знайши / де гат'ки / там хлопц'и рибую ловл'ат' //*

гичка *гичка*, -и, одн., ж., зб., 1) 'стебло та листя буряків': *Кор'ров'і шоб було шо на ранок кинут' / бур'ак'ів / гички / і бич'ков'і /ночу //*; 2) *гичка*, -и, -и, ж., 'верхня частина зав'язаного мішка': *Ти бири м'ішок за гичку / а йа за другий край / та й пони'сем //*

гільце *г'іл'це*, -а, одн., с., 1) 'обрядове весільне дерево, невелика ялинка, прикрашена дрібними яблуками, ягодами, цукерками, бубликами тощо; верхівка – букетом квітів і червоною стрічкою; гільце стоїть на столі протягом усього весілля': *Молода брала друж'ки і йде до молодого / а на стол'і стоїт' г'іл'це пус'те / ни к'в'іч:ане //*; 2) 'обрядове дерево, невелика молода вишня, прикрашена дрібними яблуками, ягодами, цукерками, бубликами тощо; використовують у поховальному обряді у випадку смерті неодруженого хлопця': *То йак того Кол'у хо'вали / то в його й г'іл'це було / бо в'ін ше ж нижо'натий був //*

годованка *годованка*, -и, -и, ж., 'дитина, взята на утримання, вихованка': *т'ітка с'векрова була нивил'чка чо'р'п'іточка / то'же но'сила хл'іб сво'йому Кар'пов'і / і во'ни три годованки в'иго'дували / коли пок'рилас'а його сист'ра і в'мерла //*

гони *гони*, -ів, мн., 'рядки сільськогосподарських культур, розміщені вздовж поля': *Було йак п'ідиш у гони / ни ди'вилис' чи жарко / чи сонце / голову нахи'лив і са'най //*

горілчані друзі *гор'ілчан'і друз'і*, -іх ...-ів, 'товариші, з якими заприятелювали внаслідок спільного святкування якоїсь події': *Та на с'вайб'і було ба'гато / бо в них і р'ід ви'ликий / і ку'м'ів ба'гато / і по робот'і / і гор'ілчан'і друз'і / бо во'ни часто по гу'л'ках ходили / то хва'тайе й та'ких //*

гуляти *гул'ат'*, -йу, -йе'ш, недок. в., неперех., 1) 'ходити, не поспішаючи, для відпочинку, задоволення тощо': *Хо'д'у понадвор'і / гул'айу / то там загл'ану / то там / а шо ж ми'н'і / п'разник с'одн'і //*; 2) 'бути вільним від роботи': *Та шо ж ми з'і'мо'у робимо / гулай'імо / на го'род'і ж роботи ни'ма / так / по'пораї'мос'а та й у'се //*; 3) 'весело проводити час, розважатися': *Ну ранче йак гул'али / у'с'і с'ходилис'а в ко'го там п'ід дво'ром чи й так на в'игон'і / то сп'івали / і танц'ували / і так ба'лакали / см'і'ялис'а / ну ни було / шоб там пи'ли / ч'і хо'валис'а по дво'йе / бо с'тидно //*; 4) 'бути в гостях, веселитися в гостях': *Прий'іхали Руд'і до нас ше у'ден' / то дов'ген'ко й гул'али / та балу балу / та вже й в'еч'ір //*; 5) 'пиячити, проводити свій час за випивкою': *Та х'іба ж у тих Ки'ли'п'ів шо буде / йак йім кажин ден' аби гул'ат' / де во'ни грош'і би'рут' / на хл'іб ни'ма / а на го'р'іл'ку по'жалоста //*; 6) 'грати в якусь гру': *Д'ітми в разн'і і'гри гул'али / ну найб'іл'ше в ж'мурки / цурки / ку'бекала / а йак мн'ач'іе в ко'го / то у виб'ив'ного //*; 7) 'грати в азартну гру': *Йі'ван йак прий'іж:айе / то це т'іки в'еч'ір / то давай гул'ат' / йа вже й л'а'гла б / а в'ін т'іки / і то чи в 'карти / чи в дом'іно й до 'ноч'і //*; 8) 'вести розпутний спосіб життя': *Кати'рина Пол'ач:ина вс'у ж'изн' гул'ала / тих баху'р'ів у 'нейі було пири'було //*; 9) 'не використовуватися (про незасіяну ділянку землі)': *О'но ск'іл'ки зимл'і гул'айе / л'уди повим'ірали / а ко'лис' ни було де хати приту'лит' //*; 10) 'бути в періоді парування (про тварин)': *Бу'ва / ко'рова гул'айе / і ни за'м'ітиш / а бу'ва ри'ве / казиц'а / йі'сти ни хо'че / молоко з'мениш' / гет' ни да'йе //*

гулька *гул'ка*, -и, одн., ж., 'гуляння': *Го'р'іл'ку ва'рили вс'і / бо йак йака при'чина / чи' гул'ка / чи' похорон / чи' ст'ройка / чи' ми'н'ини / то во'на ж т'реба //*

габлі *габл'і*, -ів, мн., 'вила з багатьма (6–8) зубцями, заокругленими на кінцях': *бур'ак'и габл'ами вики'дали на ма'шину / кар'топл'у гру'зили / ранче ж по'друж'чик'ів то ни було / жом уки'дали в йа'ми габл'ами / с'і'лос на'гру'жали //*

ганж *ганж*, -у, одн., ч., 'недолік': *Та во'ни й ни жи'ли довго / ті д'іти в 'нейі / йа'кийс'ганж у йі'х був / шо во'ни до го'да й ни дожи'вали / то то'д'і вз'али в йі'йі сист'ри годованку / і о'то вже во'на с'тала йі'х доч'ка //*

гізіл *г'із'іл'*, *гізил*, -у, одн., ч., 1) 'дерен справжній або звичайний, також кизил справжній (*Cornus mas* L.), високий (2–5 м) кущ родини деренових або невелике деревце з

круглою кроною; листки супротивні від яйцеподібних до ланцетних, зелені, цілокраї, на коротких черешках, вкритих, як і пластинка, притиснутими волосками; квітки дрібні, золотисто-жовті, зібрані в зонтикоподібні суцвіття; плід темно-червона соковита кістянка'
У нас були електрики / обр'їзали дерева / і ми ни доди'вилис'а / а во'ни й тїз'ил
обстригли гет'; 2) 'плід дерну': Намис'та були // рого'ве на'мисто // доро'ге та'ке було /
йак ши'їшина / а'бо йак т'їз'їл' //

Дацьків Яр Дац'к'їв Йар, -ого ... -у, назва кутка в с. Журавка Шполянського р-ну:
Тут де ми жи'вемо / то це Дац'к'їв Йар / а чо'го так 'каж'ут' / мов йа'кийс' Дац'ко
жив //

дерушки дируш'ки, -ок, мн., 'смужки тканини, різані зі старого одягу, які використовують для виготовлення домотканих доріжок, килимків тощо': Ни т'їки
мо'лод'аж / та й ті хто 'заможом був зби'ралис у 'когос' на 'досв'їтки / б'рали чи н'їр'я
'дерти / чи шит' / чи виши'ват / чи дируш'ки 'дерли / та сп'ївали / 'разом робота ш'видче
йшла //

дженджур 'жен'жур, -а, -и, ч., 'пустий, легковажний чоловік, який кокетує своєю
зовнішністю й одягом': той 'З'емка пос'ватавс' до мо'їейі т'їтки / а во'на роз'думалас' /
ни п'їду за н'ого / й край // а в'ін ниви'личкий був 'жен'жур //

дівчучка д'їв'чучка, -и, -и, ж., 'дівчина-підліток': Йа була ше ни з'росла / а та'ка /
д'їв'чучка / то вже ро'била в 'наймах //

діди встають д'їди вста'їут', ◇ 'з'являються на горизонті великі купчасті хмари, які
вважають провісниками дощу': ш'видче повир'тайс'а с':їном / бо о'но вже д'їди
вста'їут' / йак на'мочит' / то знов з ним т'а'гац':а будиш //

дружчини д'ружчини, Ø, мн., 'частування (здебільшого солодоші), яким пригощає
 гостей на весіллі старша дружка': Спо'чатку мо'лода час'тує / а по'том д'ружчини /
солодкий ст'їл / шо там д'ружка наго'товила / і во'на п'їд'носит 'чарку / а йїй кла'д'ут'
г'рош'ї //

завальний за'вал'ний, -ого, -а, -е, -і, 'рясний (про урожай овочів)': Кар'топл'а цей
год ни за'вал'на / ми йїї ш'видко виби'ри'єм / то той год була р'ас'на та 'довго йїї
виби'рали //

зажитий за'житий, -ого, -а, -е, -і, 'заможний': а л'уди ж голодн'ї / т'риди'ат'
чит'вертий / ше ж то'д'ї ж йа'ке було в'ремн'а / та вс'ї ж із 'похорону / та 'дума'їут'
шо во'ни ж за'жит'ї та по'д'їдат' //

заказатись зака'зац':а, док., неперех. 'передбачається, очікується': Фрукта 'наче в 'ц'ому
го'ду зака'залас гар'нен'ка / о'но й ари'коски йа'к 'їс' биши'д'ат' / і виши'ї / та й йаблун'ї цв'їли
р'ас'нен'ко //

закидчина закид'чина, -и, ж., 'глина, якою закладали проміжки між вальками й
деревиною під час будівництва хати': Йак ст'рой'їли 'хату / то во'на хоч закид'чину
приту'лила / та хто там / во'на ж 'каждий год з 'лузом хо'дила / і то 'д'їти / то 'лузо / а
ро'бит' н'е //

закладщина заклад'щина, -и, ж., 'обряд закладання стін і частування перед
початком будівництва хати': Була заклад'щина // йак ше 'ранч'ї ха'ти / то сто'їали на
стов'нах // ха'з'айка 'сипала 'жито / де 'малис'а бут' в'їкони //

за очі ловить ◇ за 'оч'ї 'ловит', 'привертає увагу надто яскравим візерунком на тканині':
Йа та'кого ни лубл'у / так 'наче п'лат'ачко й гар'нен'ке / то ма'тер'їя ж за 'оч'ї 'ловит' / ни
'хо'чу та'кого купл'ат' //

зашевкатися за'шевкац':а, -йус', -йес':а, док. — 'загубитися, заплутатись у
гущавині': Випустила гуси'н'ат / то т'реба хо'дит 'назири'ї / бо дес йак за'шевка'їуц':а в
куш'чах / по'п'робуй зна'їди //

зосим 'зосим, -у, одн., 'тривала сварка між подружжям, напружені стосунки':
хо'т'їли за'їхат' до Х'вед'а в 'гост'ї / а там 'саме 'зосим / та ми 'довго й ни бу'ли //

камбушки *камбушки*, -ів, мн., ‘гра п’ятьма камінцями так, щоб підкидаючи один із них, устигнути захопити жменюю решту (по черзі або разом) і зловити підкинутий’: *В д’єцтв’і л’убила гул’ат’у камбушк’ів / баби куц’і / ножика //*

капашитись *капашит’ся*, -ус’а, -ис’а, недок., ‘вередувати, обурюватися, виявляти спротив’: *Ти йо!му й го!товийш / і п’ідложуйш шо луч’ін’ке / а в’ін ше й капашит’ся / все йо!му ни так //*

квит *квит*, -у, -и, ч., ‘повідомлення священику про бажання взяти шлюб’: *шчоб п’ін зв’інчав / то пода!ют’ квит / і в’ін кажду н!д’іл’у читав / шоб до п’ішого кол’іна ни родич’і //*

ні мови ні глови *н’і мови н’і глови*, ‘нічого’: *Йак по!йхав Й!ван / та вже тиждин’ од !ього н’і мови н’і глови //*

партика *партика*, -и, -и, ж., ‘великий шматок хліба’: *одр’ізала партику хл’іба / та ку!сок !сала / та часни!ку / то !можна са!пат’ !ц’ілий ден’ //*

печура *печ’ура*, -и, ж., ‘ніша в бічній стіні погребя’: *Там тих за!руток у!же !овно / п’іди в !погр’іб та поди!вис’а / і в печ’урах / і так на зимл’і сто!ят’ / а ти ше шос’ !хочийш закри!ват’ //*

погулять *по!гулат’*, -е, -у, док. – ‘подужати’: *Шо ти йо!му на!сипала о!то ст’іки !того борш!чу / х’іба в’ін по!гулає !ого з!йісти //*

прутить *прутит’*, недок., неперех. – ‘швидко йти’: *о!но бач / спо!чатку Йур!ко п’ішов до !баби !Л’уби / а за ним і Ма!рус’а Шус!тиха прутит’ //*

скабздить *скабздит’*, док., перех. – ‘приготувати якусь просту страву недбало, абияк’: *Хто там тим !д’іт’ам го!товит’ / о!то йа!кого!с’ !супу там скабз!дит’ на !ц’ілий ден’ / !хочте !йіжте / !хочте !нийте //*

стрибалькуватий *стрибал’куватий*, -ого, -а, -е, -і – ‘видовжений, тонкий’: *Ка!пуста !наче зразу й гар!нен’ка зака!залас’ / а це йа!кас’ поробилас’а стрибал’ку!вата //*

укинуться *у!кинуц’ся*, док., неперех., ‘з’явитися (про симптоми хвороби чи її ускладнення)’: *а по!том у!же йак у!кинувс’а / у!кинулас’ тим!пир!атура / шо йа й без соз!нан’!йа //*

хорма *хорма*, -и, -и, ж. – ‘кругла жерстяна форма для випікання хліба’: *!Т’істо п’ід’йш!ло / т!реба !мазат’ !хорми та вироб!л’ат’ / і в пил’і вже наго!р’іло / хо!зби гн’іт ни вти!р’ат’ //*

цуцик *цуцик*, -а, ч. – ‘частина розпиляного дерева розмірів’: *По!йіду в л’іс / там !п’ісл’а !вирубк! так’і !цуцики пооста!валис’а / розкол’у та на п’івз’іми !буде чим то!пит’ //*

Аналіз лексичного матеріалу виявляє своєрідність говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. У ній засвідчена активізація творення синонімів і дублетів (*бл’узо // сорочка* ‘жіноча полотняна сорочка, відрізна по лінії грудей, з підплічкою’, *комнатні // лант’і* ‘легкі домашні кімнатні туфлі’, *жолубат’ // лушчит’* ‘виймати кісточки з вишень’), розширення семантичної структури лексем (*мазат’* ‘білити’, ‘укривати шаром глини’ ‘покривати шаром чогось рідкого чи жирного’, ‘бруднити’, ‘розпещувати, балувати’, ‘промахуватися (у полюванні, грі)’). Активно функціонують у мовленні респондентів старшого віку архаїзми (*око!лот* ‘злегка обмолочена озима чи яра пшениця, яку використовують для годівлі худоби’, *перетика* ‘вузька смуга насаджень між городами’), регіоналізми (*ро!ковищиче* ‘садиба, місце, де здавна стояв будинок родини’, *!лисо* ‘пісно, неситно’, *сп’ідни!в’ідит’* ‘спровокувати на негарний вчинок’, *спли!ничитис’а* ‘хаотично сплестися, заплутатися’, *ку!йовдатис’а* ‘плескатися, купатися (про качок, гусей)’, *п’і!р’яти* ‘почати линяти, губити пір’я’).

Специфіку говірки репрезентують явища інших мовних рівнів – фонетики, акцентуації, морфології. Так, унаслідок опору середньонадніпрянської й степової систем щодо проникнення іншодіалектних особливостей подільського говору виникли гіперичні явища, що, однак, не мають послідовного виявлення у фонетичній системі досліджуваної

говірки: м'якшення [р']: *гр'ад, комар', хабар', монастир'* (однак до *монастира*); перехід [y] > [o]: *ол'уг*; [a] > [o]: *кострул'а, обро́коси, Копи́тановка* (назва смт Капітанівка Кіровоградської обл.). Спорадично в говірці с. Журавка Шполянського р-ну засвідчено метатезу (*со́шейна дорога, со́шейка*); наявні специфічні акцентні ознаки (*документи*), зокрема й риси подільського діалекту – перенесення наголосу на останній склад (*завда́н'а, стака́ни*). У досліджуваній говірці засвідчено зміну граматичного роду лексем: жіночий > чоловічий (*скарла́т'ін*), чоловічий > жіночий (*пил', душ*), жіночий > середній (*хл'ібино*), середній > жіночий (*к'ри́жма*) причиною якої, можливо, є міждіалектна взаємодія.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, фіксація та лексикографічне опрацювання фактажу з говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл., з одного боку, засвідчує її специфіку, а з іншого – репрезентує типові риси мішано-перехідних говірок південної зони середньонадніпрянського діалекту: збереження архаїчних лексем, виникнення нових значень слів, відсутніх в інших діалектних ареалах і в літературній мові; фонетичних, граматичних, акцентуаційних варіантів номенів. Перспективною вважаємо подальшу якнай докладнішу фіксацію народного мовлення говірки. Її цінність особливо зростає з огляду на збільшення кількості інформації й посилення комунікативного впливу як на окрему людину, так і на масову свідомість діалектоносіїв з боку ЗМІ, внутрішньої й зовнішньої міграції; зменшення кількості сільського населення – носіїв діалектного мовлення.

Список використаної літератури

1. Лисенко П. С. Словник специфічної лексики правобережної Черкащини / П. С. Лисенко // Лексикографічний бюлетень. – Вип. 6. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – С. 5–22.
2. Тищенко Т. М. Словник лексики бджільництва Східного Поділля / Т. Тищенко. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 88 с.
3. Березовська Г. Словник одяг, взуття і прикрас східноpodільських говірок / Г. Березовська. – Умань: Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2010. – 348 с.
4. Ващенко В. С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини: Лексичні матеріали / В. С. Ващенко. – Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1968. – 158 с.
5. Мартинова Г. І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини / Г. І. Мартинова. – Черкаси: Відлуння, 2000. – 285 с.
6. Тищенко Т. М. Подільсько-середньонадніпрянське суміжжя в світлі ізоглос: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Т. М. Тищенко. – Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 19 с.
7. Щербина Т. В. Ареалогія середньонадніпрянсько-степового порубіжжя: Монографія / Т. В. Щербина. – Черкаси: Видавець П. Андрощук, 2009. – 348 с.
8. Мартинова Г. І. Специфіка реєстру й тлумачення лексем у словнику середньонадніпрянських говірок // Г. І. Мартинова / Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леоніду Сидоровичу Паламарчукові / Інститут української мови НАН України; відп. ред. І. С. Гнатюк. – К.: КММ, 2012. – С. 177–185.
9. Гладкий П. Говірка с. Нехворощі Андрушівського району Бердичівської округи (кол. Житомирського повіту) / П. Гладкий // Український діалектологічний збірник / ред. О. Синявський, А. Кримський. – Кн. 2. – К., 1929. – С. 109–198.
10. Паламарчук Л. Словник специфічної лексики говірки села Мусіївки (Вчорайшенського району, Житомирської області) // Л. Паламарчук / Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР. – Вип. 8. – Київ, 1958. – С. 22–35.
11. Мельничук О. Словник специфічної лексики говірки села Писарівки (Кодимського району Одеської області) / О. Мельничук // Лексикографічний бюлетень Інституту мовознавства АН УРСР. – Вип. 2. – Київ, 1952. – С. 67–98.
12. Зеленько А. С. Словник специфічної лексики с. Чайкиного Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. // Методичні вказівки з діалектології української мови. – Луганськ, 1990. – С. 40–53.
13. Бичко З. М. Словник діалектної лексики с. Грабовець Стрийського району Львівської області / З. М. Бичко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1992. – 26 с.
14. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород: Ліра, 2008. – 408 с.
15. Вербовий М. Спроба характеристики говірки села Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області / М. Вербовий // «Ukrainistica». – Вип. 9, Кривий Ріг–Краків. – 2011. – С. 99–124.

16. Остап Л. Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. Д. 1 (ДАВАТИ–ДВІЙНИЙ) / Л. Остап, Р. Остап // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – 2013. – № 1 (250). – С. 79–85.
17. Говірки Черкащини : Збірник діалектних текстів (з додатком CD «Говірки Черкащини») / Упор. Г. І. Мартинова, Т. В. Щербина, А. А. Таран. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2013. – 881 с.

References

1. Lysenko, P. S. (1958). Dictionary of the specific vocabulary of the right-bank Cherkasy region. *Lexiconographic bulletin. Edition 6*. Kiev. View of the Academy of Sciences of the USSR, 5–22 (in Ukr.)
2. Tishchenko, T. (2008). *Dictionary of vocabulary of beekeeping of the Eastern Podillya*. Uman: RVC «Sofia» (in Ukr.)
3. Berezovska, G. (2010) *Dictionary of clothing, footwear and ornaments of the Eastern Podillya dialects*. Uman: Uman community publishing and printing company (in Ukr.)
4. Vashchenko, V. S. (1968). *Linguistic geography of the Dnieper: lexical materials*. Dnipropetrovsk: View of DDU (in Ukr.)
5. Martynova, G. I. (2000) *Linguistic geography of the right-bank Cherkasy region*. Cherkassy: Echo (in Ukr.)
6. Tishchenko, T. M. (2003). *Podilya and Medium Dnipro adjoining in the light of isogloss: author's abstract from dissertation*. Candidate of Philological Sciences: 10.02.01 – Ukrainian language. National Pedagogical University named after Drahomanov M. P. Kiev (in Ukr.)
7. Shcherbyna, T. V. (2009). *Areology of the Middle Dnieper and Steppe borderlands: monograph*. Cherkasy: Publisher Androschuk P. (in Ukr.)
8. Martynova, G. I. (2012) Specificity of the register and the interpretation of lexemes in the dictionary of the Middle Dnieper dialects. *Ukrainian and Slavic interpretative and translated lexicography*. Leonid Sidorovich Palamarchuk: Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine. Ed. Hnatyuk I. S. Kiev: KMM, 177–185 (in Ukr.)
9. Gladky, P. (1929). Dialects of Nechvoroschi village in Andrushevsky district of Berdychiv district (ex-Zhytomyr county). *Ukrainian dialectological collection*. Ed. by Sinyavsky O., Krymsky A. Vol. 2. Kyiv, 109–198 (in Ukr.)
10. Palamarchuk, L. (1958). Dictionary of the specific vocabulary of the dialect of the village of Musiivka (Vchorayshensky district, Zhytomyr region). *The lexicographic bulletin of the Institute of Linguistics of the Academy of Sciences of the USSR*. Ed. 8. Kyiv, 22–35 (in Ukr.)
11. Melnichuk, O. (1952) Dictionary of the specific vocabulary of the dialect of the village of Pysarivka (Kodimsky district of Odessa region). *Lexicographic bulletin of the Institute of Linguistics of the Academy of Sciences of the USSR*. Edition 2. Kyiv, 67–98 (in Ukr.)
12. Zelenko, A. S. (1990). The dictionary of specific vocabulary of Chaikin village in Novgorod-Seversky district of Chernihiv region. *Methodical instructions on the dialectology of the Ukrainian language*. Luhansk, 40–53 (in Ukr.)
13. Bychko, Z. M. (1992). *Dictionary of dialect vocabulary of Grabovets village in Stryi district of Lviv region*. Lviv: Lviv University publishe, 26 (in Ukr.)
14. Sabadosh, I. V. (2008). *Dictionary of Transcarpathian dialects of Sokyrnitsa village of Khust district*. Uzhhorod: Lyra (in Ukr.)
15. Verbovy, M. (2011). An attempt to characterize the pronunciation of Lozovatka village in Krivorozhsky district of Dnipropetrovsk region. «*Ukrainistica*», Ed. 9, Kryvyi Rih-Krakow, 99–124 (in Ukr.)
16. Ostash, L. (2013). Lexika village of Striganki as an object of lexicographic processing. D. *Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University*. Series: Philological Sciences. Linguistics. No. 1 (250), 79–85 (in Ukr.)
17. *Cherkasy region dialects: Collection of dialectal texts (with the addition of CD «Cherkasy dialect»)* Ypor. (2013) G. I. Martynova, T. V. Shcherbyna, A. A. Taran. Cherkasy: Publisher Chabanenko Yu. A. (in Ukr.)

SHCHERBYNA Tetiana Vasylivna,

Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics at Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University
e-mail: Tanya_Bevz@i.ua

DIALECT DICTIONARY OF ZHURAVSKA VILLAGE IN SHPOLYANSKIY DISTRICT OF CHERKASSY REGION

Abstract. Introduction. *The dialectal vocabulary is now in the forefront of the interest of researchers in its semantics, structure, spatial arrangement and variation. In Ukrainian dialectology, numerous lexicographic general and thematic works from different language-territorial formations are known such as Polissian, Hutsul, Boykiv, East Slobozhansky, Eastern Podilya dialects, however, many dialectal arrays are left out of the linguists' attention, in particular the linguistically heterogeneous range of the Middle Upper Dnieper. It is important to study the native speakers' speech of a separate dialect,*

which belongs to the southern zone of the Middle- Upper-Dnieper dialect, Upper- Dnieper group of dialects of the eastern zone of the Middle Upper Dnieper and Steppe frontier.

The purpose of the article is to represent a fragment of the dictionary of mixed-transitional dialect of Zhuravka village, Shpola district, Cherkasy region, which is a part of the electronic dictionary of Cherkasy region dialects.

Main results of the research. In the given dictionary, the vocabulary of one dialect in accordance with modern approaches to lexicographic processing, together with the appellative vocabulary, includes surnames, street nicknames, micro toponyms, phraseologisms. Local vocabulary, semantic regionalisms, verbal elements of children's speech, phonetically modified by older respondents of lexeme-innovations were introduced into the vocabulary register.

The analysis of the lexical material revealed the peculiarity of the dialect in Zhuravka village of Shpola district of Cherkasy region. It witnessed the activation of the creation of synonyms and doublets, which arose as a result of laying on phenomenon areas of the Middle Upper Dnieper and Steppe dialects, and expansion of semantic structure of lexemes. Archaisms, semantic and lexical regionalism function actively in the speech of older respondents. Specificity of dialects represent phenomena of other language levels - phonetics - hyperizma, metathesis), stress, morphology (change of grammatical gender of lexemes).

Scientific novelty of research results. In the article, vocabulary material from the dialect is presented for the first time. Zhuravka village of Shpola district, Cherkasy region, the specificity of lexicon of dialect carriers was revealed, attention was paid to the phonetic, accent, morphological features of the vocabulary that arose as a result of inter dialectal interaction.

Conclusions and specific suggestions of the author. Learning the vocabulary of Zhuravka village of Shpola district in Cherkasy region made it possible to prove the preservation of archaic lexemes, linguistically significant manifestations of inter dialect interaction and language creation, which manifests in the existence of new words generated by dialect and is absent in other dialect areas and in the literary language. We consider promising the most detailed and thoroughly reported fixation of the national speech dialect. Its value increases especially because of the increase of the amount of information and strengthening of communicative influence of both the individual and the mass consciousness of dialect carriers by the media, internal and external migration, reducing number of rural population that is the speakers of dialectal speech.

Key words: dialect dictionary, vocabulary article, dialects of Cherkasy region, mixed-transitional dialect, Middle-Dnieper and Steppe frontier.

Надійшла до редакції 09.11.17

Прийнято до друку 16.11.17

УДК 811.161.2:81

ЮСІКОВА Олена Віталіївна,
кандидат філологічних наук, науковий
співробітник відділу діалектології
Інституту Української мови НАНУ,
e-mail: korespondentcom@gmail.com

**ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ У ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ-ОПОВІДІ:
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
(на матеріалі гуцульської говірки села Богдан Рахівського району
Закарпатської області)**

Стаття присвячена аналізу деяких особливостей функціонування темпоральних синтаксем у структурі діалектного тексту-оповіді. Аналіз здійснено в межах синтаксичної системи гуцульської говірки села Богдан Рахівського району Закарпатської області. Темпоральні адвербіативи розглянуті як основні засоби вираження темпоральності в межах тексту. Цікавою особливістю є представлення відношень темпоральної одночасності в тексті через контраст між двома точками на осі часу. Досліджуваний діалектний матеріал демонструє роль часового протиставлення, на основі якого побудована в діалектному тексті-описі характеристика груп